

loquitur: *Seniores qui in vobis sunt obsecro, consentior et testis Christi passionum, pascite, qui in vobis est, Gregem Dei* (1).

Respondeo: ex neutro horum locorum aliquid probari; nec enim negamus Episcopis, et Presbyteris convenire, ut Ecclesiam Dei pascant et regant: sed questio nostra est de summa totius Ecclesiae potestate; sitne ea in cœta ministrorum, an in aliquo uno homine? Quam questionem in his locis neque Paulus, neque Petrus attingit, sed solum Episcopos admonent, ut erga subjectos sibi populos pastoralis munere strenue fungantur.

Jam ex Patribus primo loco Cyprianum proferunt, qui lib. III, epist. 19. ad Clericum suum ita scribit: « Quæ res cum omnium nostrum consilium et sententiam spectet, præjudicare ego, et solum mihi rem omnem vindicare non audeo. » Respondeo: Cyprianum propterea id non esse asum, quod sponte sua se ipse obstrinxerat, cum episcopatum susceperet, nihil sine cleri et populi consilio, et consensu esse facturum, ut ex lib. III, epist. 10. supra docuimus.

Proferunt deinde Ambrosium, qui in Comment. V. cap. prioris epist. ad Tim. ita loquitur: « Et synagoga, et postea Ecclesia Seniores habuit, quorum sine consilio nihil agebatur. » Respondeo, non magis ex his verbis probari posse Aristocratiam Ecclesiasticam, quam ex Senatu et consilio Regio probetur, nullam esse in regnis Monarchiam. Certe enim Salomon III. Reg. XII, Seniorum cœtum habebat a consillis: et Asuerus Esther I sapientium consilio in rebus omnibus utebatur; nec tamen ideo non erant Reges. Præterea, quod Episcopi veteres sine Presbyterorum consilio nihil agerent utile ac salutare, non tamen necessarium fuisse, vel ex eo intelligi potest, quod Ambrosii tempore non fcebat, nec tamen Ecclesia penitus interierat.

Postremo Hieronymum producant, qui in cap. I ad Titum sic ait: « Antequam Diaboli instinctu studia in religione fierent, et diceretur in populis: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego vero Cephæ, communi Presbyterorum Consilio Ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero unusquisque eos, quos baptizaverat, suos putabat esse non Christi, in toto Orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem om-

nis Ecclesiæ cura pertineret, et schismatum semina tollerentur. » Igitur primo tempore Ecclesiæ, quando ea purissima erat, Aristocratia vigeat, et Optimates Presbyteri erant.

Respondeo: videtur B. Hieronymus in ea sententia fuisse, ut existimaret, Episcopos, si de jurisdictione agatur, esse quidem Presbyteris majores, sed jure Ecclesiastico, non divino, quæ sententia falsa est, et suo loco refellenda. Interim tamen nihil Calvini Aristocratiam Presbyterorum juvat, sed contra maxime lædit: non enim Hieron. dicit, in prima Ecclesia viguisset Aristocratiam Presbyterorum, et fuisse illud bonum regimen, et paulatim postea per abusionem aliquam introductam esse a malis hominibus Monarchiam: sed e contrario affirmat, Aristocratiam, quæ initio erat, quia non bene succedebat, et plurimæ inde oriebantur seditiones et schismata, communi Orbis terræ consilio in Monarchiam esse mutatam.

Neque dubium esse potest, quin Hieronymus senserit, mutationem hanc esse factam Apostolorum temporibus, et ipsis Apostolis auctoribus: nam hoc loco dicit, tunc factam esse mutationem, cum cœpit dici: *Ego sum Pauli, ego Apollo* (2); quod accidisse tempore suo testatur Paulus I. Corinth. I. Deinde Hieronymus in lib. de vir. illustr. in Jacobo dicit, Jacobum statim a Passione Domini ab Apostolis creatum Episcopum Hierosolymæ, et in epist. ad Evagr. quæ est 85. asserit, S. Marcum Episcopum fuisse Alexandriæ.

Adde, quod non loquitur Hieronymus de regimine universalis Ecclesiæ, sed solum particularium, cum ait, initio cœpisse gubernari Ecclesias communi Presbyterorum consilio: alioqui enim Petrum fuisse Caput totius Ecclesiæ a Christo constitutum, disertis verbis docet idem Hieronymus in lib. I. cont. Jovin.: « Ex duodecim unus eligitur, ut capite constituto, schismatum tolleretur occasio. »

(1) I. Petr. V, 1. — (2) I. Cor. I, 12.

CAPUT IX.

Quod regimen Ecclesiasticum præcipue Monarchicum esse debeat.

Restat postrema propositio, quæ Ecclesiæ regimen præcipue Monarchicum esse debere affirmat. Ac primum quidem ratio, qua id probetur, ex iis quæ dicta sunt deduci potest: nam si tres sunt regiminis formæ, Monarchia, Aristocratia, Democratia, et jam probatum est, Ecclesiæ gubernationem, nec Democraticam, nec Aristocraticam esse debere: quid aliud superest, quam ut sit Monarchia. Deinde, si Monarchia est optimum ac præstantissimum regimen, ut supra docuimus, et certum est, Ecclesiam Dei a sapientissimo Principe Christo institutam optime gubernari: quis inficiari potest, ejus regimen debere esse Monarchicum?

Sed occurrit Calvinus lib. IV Instit. cap. 6, §. 9. ac negat, si Monarchia sit optimum regimen, inde sequi, debere Ecclesiam ab uno aliquo homine gubernari, cum constet, ejus Regem ac Monarcham esse Christum.

Sed facile refellitur, nam etsi Christus unus sit ac proprius Ecclesiæ Catholicæ Rex et Monarcha, eamque spiritualiter ac invisibiliter regat, et moderetur; tamen eget Ecclesia, quæ corporalis et visibilis est, uno aliquo visibili summo Juce, a quo lites de religione exorta componantur, quique omnes inferiores præfectos in officio et unitate contineat. Alioqui non solum summus Pontifex, sed etiam Episcopi, Pastores, Doctores, ac Ministri omnes supervacanei essent: Christus enim pastor est, *Et Episcopus animarum nostrarum*, I. Petr. II. Ipse est unicus magister, quem audire jubet Pater cœlestis, Matth. XVII. Ipse est, *qui baptizat in Spiritu sancto*, Jo. I (1).

Quemadmodum igitur Episcopi, Doctores, cæterique Ministri supervacanei non sunt, tametsi quod ipsi ut ministri faciunt, Christus principaliter faciat: sic etiam non est e medio tollendus is, qui totius Ecclesiæ curam, ut summus Œconomus gerit, quamvis eandem curam Christus principaliter gerat.

Secunda ratio ab ea similitudine ducitur, quam habet Ecclesia mortalium hominum, cum Ecclesia immortalium Angelorum. Quæ ratione utitur etiam S. Greg. lib. IV, epist. 52. Siquidem certum est, istam illius exemplar, et quasi ideam quandam esse, ut Apost. indicare videtur ad Hebr. VIII et S. Bernardus diserte affirmat in lib. III de consider. ad Eugen., ubi militantem Ecclesiam in Apoc. *Hierusalem novam descendentem de cælo* (2), appellatam esse dicit, propterea quod ad exemplum cœlestis illius civitatis instituta et conformata sit.

Nec minus certum et exploratum est, inter Angelos, præter summam Regem omnium, Deum, esse unum qui aliis omnibus præsit. At initio quidem hac dignitate præditum fuisse eum, qui nunc Diabolus dicitur; testes sunt Tertull. lib. II cont. Marcion., Gregor. hom. 34. in Evang. et lib. XXXII Moral. cap. 24. Hieronymus, seu potius, Beda in cap. XL Job. Isidor. lib. I de sum. bon. cap. 12. et deduci potest ex Scriptura, Job. XI, ubi Behemot, id est, Diabolus dicitur principium viarum Domini, et Isaia XIV, ubi comparatur Lucifer, id est, stellarum maximæ et pulcherrimæ, saltem quoad apparentiam, et vulgi opinionem, ad quam se Scripturæ accommodare solent. Hunc autem Luciferum esse Diabolum, docent Hieronymus et Cyrillus in hunc locum, et Augustinus lib. XI de Civit. Dei, cap. 15. Et Ezech. XXVIII, ubi dicitur: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum* (3); et mox enumerantur novem lapides, quibus significatur, ut Gregor. exponit cap. XXXII Moral. cap. 25. novem Chori Angelorum, qui hunc Angelum tanquam Principem suum circumstant.

Post casum vero Diaboli S. Michaelem principem esse omnium Angelorum, colligitur ex cap. XII Apocal. ubi dicitur: *Michael et Angeli ejus* (4). Quid enim est, *Michael et Angeli ejus*, nisi Michael et exercitus ejus? ut enim, cum ibidem dicitur, Diabolus et Angeli ejus, intelligimus omnes Angelos malos Diabolo esse subjectos, ut milites Imperatori: ita tum dicitur Michael et Angeli ejus, intelligere debemus omnes Angelos bonos Michaelem Principem suum agnoscere, quocirca recte in Ecclesiastico officio S. Michael Paradisi Præpositus, et Princeps cœlestis militiæ nominatur.

(1) I. Petr. II, 25; Joan. I, 33. — (2) Apoc. XXI, 2. — (3) Ezech. XXVIII, 13. — (4) Apoc. XII, 7.

Calvinus nihil respondet aliud lib. IV Instit. cap. 6, §. 10. quam non oportere, nisi valde sobrie loqui de rebus celestibus, et non esse quaerendum alium tyrum Ecclesiae, quam qui expressus est in Evangelio et Epistolis sanctorum Apostolorum. Quasi vero non sobrie loquatur, qui nihil ex capite suo dicit, sed Apostolum et sanctos Patres sequitur.

Tertia ratio sumitur ex Ecclesia Testamenti veteris. Constat enim Testamentum vetus fuisse figuram novi, dicente Apostolo I. Corinth. X: *Hæc omnia in figura contingebant illis* (1); tempore autem Testamenti veteris semper fuit unus, qui omnibus præerat in iis, quæ ad Legem et religionem pertinebant; ac præsertim ab eo tempore, quo cæperunt Hebræi redigi ad formam populi, et gubernari legibus, et Magistratibus, quod fuit post egressionem ab Ægypto: tunc enim Moses ordinavit Rempublicam Judæorum, scripsit eis leges quas a Deo acceperat, Aaronem consecravat Pontificem, eique uni Sacerdotes et Levitas subiecit. Ac deinde usque ad Christi tempora nunquam defuit unus Princeps sacerdotum, qui omnes Synagogas totius Mundi gubernaret: id quod facile probari posset, nisi ab adversariis concederetur. Sic enim loquuntur Magdeburgenses Centur. I, lib. I, cap. 7, col. 257. «In Ecclesia populi Judaici unus tantum erat lege divina Sacerdos summus, quem omnes cogebant agnoscere, eique parere.» Idem fatetur Calvinus Instit. lib. IV, cap. 6, §. 2.

Igitur cum illius temporis Ecclesia Ecclesie hujus temporis figura fuerit, ratio omnino exigil, ut sicut illa præter Deum invisibilem Rectorem, unum habuit Rectorem visibilem: ita quoque et ista habeat; nulla siquidem perfectio in figura reperiri debet, quæ non reperitur, et quidem exactius, in exemplari.

Joannes Calvinus lib. IV, cap. 6. Institut. duas adhibet solutiones ad hoc argumentum. Prior est, non esse eandem rationem unius exigui populi Judaici, et universi Orbis Christiani: «Debit enim, ait, unus populus Judæorum, obsessus circumcincta ab idololatris, habere unum summum Principem, qui omnes in unitate contineret, ne variis religionibus distraheretur. At populo Christiano toto Orbe diffuso velle dare unum Caput, absurdum est.» Et addit similitu-

dinem: «Sicut, inquit, non propterea debet totus Mundus committi uni homini, quia unus ager ab uno homine colitur.»

Verum hæc solutio prima non tam solve-re, quam magis ac magis ligare nodum argumenti mihi videtur. Nam si ratio cur habuerit unum Caput populus Judæorum fuit, ut Calvinus dicit, ut in unitate contineretur, et non deficeret ad idololatrias, qui cum obsidebant; majori ratione habere debet unum Caput Ecclesie Christianorum. Nam ibi magis requiritur unum Caput, ubi difficilius servatur unitas, et ubi majus periculum est, ne distrahatur populus variis religionibus: difficilius autem servatur unitas in majori multitudine, quam in minori, et majus periculum est, ubi plures sunt hostes Fidei, quam ubi sunt pauciores. At multo major est populus Christianorum, quam fuerit unquam Judæorum, et plures hostes habent Christiani, qui non solum obsidentur a Turcis, Tartaris, Mouris, Judæis, aliisque Infidelibus, sed etiam versantur inter innumeras sectas hæreticorum. Igitur apud Christianos difficilius unitas conservatur, et majus periculum imminet ab hostibus religionis, quam apud Judæos olim, vel unitas servare-tur, vel periculum immineret.

Proinde qua ratione Calvinus populo Judæorum unum Caput attribuit, eadem vel majori attribui debet populo Christianorum. Neque similitudo illa de agro aliquid efficit: nec enim volumus ut universum Orbem Christianum unus Præfectus per se regat, quemadmodum agrum unum unus agricola per se colit: sed ita uni summo Pastori totum Orbem Christianum regendum committimus, ut per multos alios minores Pastores regat; quemadmodum unus dives patrumfamilias colit multos agros per multos agricolas, et unus Rex multas civitates et provincias per multos Præroges et Præsides administrat.

Subjicit deinde Calvinus aliam solutionem, ac dicit, Aaron figuram gessisse non Pontificis testamenti novi, sed Christi; proinde cum Christus eam figuram in seipso jam expleverit, nihil ex ea sibi Papam vindicare posse.

At nos non tam urgemus figuram Aaronis, quam totius Testamenti veteris: cum enim Testamentum vetus sit figura novi, sicut in veteri vel regimen Monarchicum, ita dici-

mus esse debere in novo. Addo præterea, ipsum etiam Aaronem, non solum Christi gessisse figuram, sed Petri quoque, ac successorum ejus: sicut enim veteris Legis sacrificia, et sacrificium crucis significabant, et simul typi erant ejus sacrificii, quod nunc offertur in Ecclesia: ita summus Sacerdos Testamenti veteris, et Christum summum Sacerdotem referebat, et simul typos erat ejus sacerdotii, quod nunc esse videmus in Ecclesia; eadem enim sacrificii et sacerdotii ratio est.

Negabunt fortasse, sacrificia vetera Christi passionem, et simul nostram oblationem designasse, at id docet B. August. lib. XX, cont. Faustum, c. 18: «Hebræi, inquit, in victimis pecorum, quas offerebant Deo, multis et variis modis, sicut re tanta dignum erat, prophetiam celebrabant future victimæ, quam Christus obtulit. Unde jam Christiani, peracti ejus sacrificii memoriam celebrant, sacrosancta oblatione et participatione corporis et sanguinis Domini.» Et lib. I cont. adversar. Leg. et Prophet. cap. 18: «Quod totum, inquit, Fideles in Ecclesie sacrificio sciunt, cuius umbræ fuerunt omnia priorum genera sacrificiorum.» Lib. III de Baptis. cap. 19: «Ipse Dominus quos mundavit a lepra ad eadem sacramenta ut offerrent pro se sacrificium sacerdotibus misit, quia nondum eis sacrificium successerat, quod ipse post in Ecclesia voluit celebrari pro illis omnibus, quia illis omnibus ipse prænuuntiabatur.»

Nec alia ratio est, cur B. Gregorius in lib. de cur. pastor. pa. II, cap. 4. omnia quæ dicuntur de vestibus et ornato Aaronis interpretetur de iis virtutibus, quæ requiruntur in Pontificibus Christianis: et Cyprianus lib. I, ep. 7. exponat de sacerdotibus nostris quæ dicuntur in Testamento veteri de Aaronicis sacerdotibus, quod frequenter omnes alii Patres faciunt; nisi quia sacerdotium novum veteri sacerdotio, et Pontifices Christiani Judaici Pontificibus, tanquam suis quibusdam typis et adumbrationibus successerunt.

Quarta ratio ab iis similitudinibus petitur, quibus in Scriptura describitur Ecclesia: omnes enim ostendunt, necessario debere esse in Ecclesia unum Caput. Comparatur Ecclesia exercitui ordinato, Cantic. VI. Gorpori humano seu mulieri speciosa, Can. VII.

Regno, Daniel II. Ovili, Jo. I. Domui, I. Timot. III. Navi seu Arce Noe, I. Pet. III. Jam nulla sunt castra ordinata, ubi non sit unus Imperator, multi Tribuni, plures Centuriones etc. Hieronymus in epist. ad Rustic. Monach. : «In quamvis grandi exercitu unus signum expectatur.» Quomodo ergo Ecclesia est exercitus ordinatus, si omnes Episcopi, imo omnes Presbyteri sunt pares, pari ratione in quolibet corpore humano unum est caput.

Ac ne forte dicas: habet Ecclesia suum Caput Christum; propterea non comparamus hoc loco Ecclesiam cum Christo ut membra cum capite, sed ut sponsam cum sponso: qua similitudine Scripturæ utuntur Apoc. XXI, II. Cor. XI, Ephes. V. et in Can. frequentissime. Ac profecto si Ecclesia quæ est in terris, Christo secluso, non inepte comparatur sponsæ: secluso etiam Christo, unum Caput habere debet, præsertim cum diserte Cantic. VII inter alia ejus membra etiam Caput numeretur: *Caput tuum*, inquit sponsus ad sponsam, sicut *Carmelus*. Responsa de sponso: *Caput ejus aurum optimum* (1). Cant. V. Et sponsus quidem comparat caput sponsæ monti Carmeli, quoniam etsi summus Pontifex ingens est mons: tamen nihil aliud est quam terra, id est, homo. Comparat autem sponsa sponsi caput auro optimo, quia caput Christi Deus est.

Jam vero, quod unquam regnum fuit, quod non regeretur ab uno? et quamquam Rex Ecclesie Christus est; tamen ex eo colligimus, Ecclesiam habere debere præter Christum aliquem unum a quo regatur, quod Regna semper administrantur regie, id est, per unum qui omnibus præsit: et siquidem Rex præsens est, per se id facit; si abest, per alium, qui dicitur Prorex: sæpe etiam Rege præsentem, generalis aliqui Vicarius constituitur.

Quod vero ovile unum, pastorem quoque unum requirat, ex Evangelio colligitur: *Fiet unum ovile*, inquit Dominus, Jo. X, *et unus pastor*. Ubi est obiter annotandum, posse illud et *unus pastor* intelligi de pastore secundario, id est, de Petro, ejusque successoribus, ut Cyprianus exponit. Nam cum Dominus *alias oves habere se dicit, quæ non sunt ex hoc ovili* (2), de populo Gentili et populo Judæorum loquitur: at docet habere se intergentes multos electos, qui vel jam Fideles

(1) I. Cor. X, 11.

(1) Cantic. VII, 5; V, 11. — (2) Joan. X, 16.

sint, vel certe futuri sint, et tamen ad populum illum Judaicum non pertineant.

Quamvis autem, si de Pastore Deo agatur, semper fuerint populus Judaëorum et populus Gentium unum ovile, et Deus unus eorum pastor: non tamen semper fuerunt unum ovile, et unus pastor respecta gubernationis humanæ; nec enim Gentiles, vel qui inter eos ad Ecclesiam pertinebant, a Judæorum Pontifice regebantur. At voluit post adventum suum Christus ex utroque populo unum ovile fieri, omnesque homines ab uno pastore homine gubernari. Hinc Cyprianus lib. I, epist. 6, ad Magnum, loquens de Novatiano, qui voluit fieri Episcopus Romæ, cum jam creatus esset, et sederet Cornelius: « Idcirco, inquit, Dominus insinuans nobis unitatem de divina auctoritate venientem, ponit et dicit: Ego et Pater unum sumus: ad quam unitatem redigens Ecclesiam suam denuo dicit: Et erit unus grex et unus pastor. Si autem grex unus, quomodo potest gregi annumerari, qui in numero gregis non est? aut pastor haberi quomodo potest, qui manente vero pastore, et in Ecclesia Dei ordinatione succedanea presidente, nemini succedens, et a se ipso incipiens, alienus fit et profanus? »

Restat domus ac navis: et quidem omnis domus unus habet Dominum et unum Œconomum, juxta illud Lucæ XII: *Quis putat est fidelis dispensator, et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* Quæ verba dicuntur Petro, et de ipso Petro; nam paulo ante cum Dominus dixisset: *Beati servi illi, quos cum venerit Dominus invenerit vigilantes;* quasi ait Petrus: *Domine ad nos dicit hanc parabolam, an et ad omnes?* Respondit Dominus Petro: *Quis putat est fidelis dispensator et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* Quasi diceret: tibi, o Petre, in primis dico; tibi enim incumbit cogitare, quid requiratur in Œconomio fideli et prudenti, quem constituet Dominus super familiam suam.

Et paulo post, ut ostendat se loqui de uno, qui presit omnibus conservis, et qui soli Domino subijciatur, subiungit: *Quod si dixerit servus ille in corde suo moram facit Dominus meus venire, et ceperit percutere servos et ancillas, et edere, et bibere, et inebriari: veniet Dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua nescit, et dividet eum, partemque ejus cum*

infidelibus ponet (2). Quibus verbis Dominus aperte indicat, se unum servum toti domui suæ prepositurum, qui a se solo judicari possit. Certe hunc locum discrete explicat Chrysostomus de Petro, et successoribus ejus, lib. II de sacerdot., cir. princ., cui Ambrosius assentiens, vel quicumque est auctor illius Comment. in cap. III ad Tim.: « Dominus Dei, inquit, est Ecclesia, cujus hodie rector est Damasus. »

Denique de navi Hieronymus in epist. ad Rustic. « In navi, inquit, unus gubernator: et Cyprianus lib. I, epist. 6, posteaquam docuit, arcam Noe typum fuisse Ecclesiam, inde probat Novatianum non potuisse fieri hujus arcæ gubernatorem, quia jam Cornelius factus erat, et navis una unum rectorem postulabat, non plures.

Quinta ratio ducitur a primordialis gubernationis Ecclesie. Constat enim, Ecclesiam a Christo congregatam cœpisse initio regimem visibile et externum habere Monarchicum, non Aristocraticum, aut Democraticum. Christus enim, cum in terris degeret, eam visibiliter administrabat, ut summus ejus Pastor, et Rector, ut etiam fatetur Magdeburgenses, Cent. I, lib. I, cap. 7, col. 208. et sequentibus; igitur etiam nunc habere debet Ecclesia externum et visibile regimen Monarchicum, alioqui non esset Ecclesia quæ nunc est, eadem civitas Dei cum illa. Ut enim Philosophus docet, lib. III pol. cap. 2. Civitas dicitur eadem specie, donec remanet eadem forma Reipublicæ, id est, idem communis gubernationis modus, quo mutato, mutatur etiam civitas.

Sexta ratio ducitur a simili. Recte in locis singulis singuli constituuntur Episcopi, qui cæteris omnibus ejus loci ministris et pastoribus presint: quod Calvinus in lib. IV Instit. c. 6, §. 7. his verbis confitetur: « Quid aliud evincit, quam singulis Ecclesiis debere suos Episcopos attribui? »

Rursum in provinciis singulis recte constituuntur singuli Metropolitanis, qui suæ provinciæ Episcopis presideant; et in majoribus urbibus Primate seu Patriarchæ, qui, ut loquitur S. Leo in epist. ad Anastas. Thessal. Archiep., curam suscipiant ampliorum; (neque id Calvinus negare ausus est; sic enim loquitur, c. 4, §. 4, l. IV Inst. « Quid autem, inquit, singulæ provinciæ unum habebant inter Episcopos Archiepiscopum, quod

(1) Luc. XII, 37 et seq. — (2) Luc. XII, 45.

item in Nicæna Synodo constituti sunt Patriarchæ, qui essent ordine et dignitate Archiepiscopis superiores; id ad disciplinæ conservationem pertinebat: igitur æquum est, ut sit etiam unus aliquis, qui toti Ecclesiæ presit, et cui Primates quoque et Patriarchæ subijciantur. Nam si Monarchicus principatus convenit uni civitati, uni provinciæ, uni nationi; cur non etiam Ecclesiæ universæ? quæ ratio postulat, ut partes Monarchice, totum autem Aristocratie gubernetur?

Deinde quibus rationibus probatur, debere unum Episcopum præesse Parochis, Archiepiscopum Episcopis, Patriarcham Archiepiscopis; iisdem probari potest, unum Pontificem summum præesse debere Patriarchis. Cur necessarius est in singulis Ecclesiis unus Episcopus, nisi quia una civitas non potest bene regi, nisi ab uno? at etiam una est Ecclesia universa. Item cur unus requiritur Archiepiscopus, nisi ut contineantur Episcopi in unitate, ut dissolvantur eorum lites, ut ad Synodum convocentur, ut cogantur fungisuo munere? at propter easdem causas requiritur unus qui Archiepiscopus et Primatebus omnibus presit.

Respondet Calvinus: Episcopos Presbyteris, cæteris Episcopis Archiepiscopos, atque istis Primatem majorem esse honore et dignitate, non auctoritate et potestate. Sic enim ipse docet lib. IV Instit. cap. 4, §. 2.

Sed certe fallitur aut fallit: nam (ut omitam alia) I. Timoth. V, cum Apostolus ait: *Adversus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus* (1), Episcopum Judicem Presbyterorum facit, Judex autem sine potestate nullus est. Præterea, in Concilio Antiocheno, can. 16. statuitur, ut si quis Presbyter aut Diaconus a proprio Episcopo damnatus, et honore privatus ad alium Episcopum accesserit, nullo modo recipiatur. Potest igitur Episcopus Presbyterum damnare, et honore privare, quod certe potestatis et jurisdictionis est.

Item, in Concilio III Carthaginiensi, cap. 45. asserunt Patres, licere Primati ex quavis diocesi Episcoporum assumere Clericos et ordinare Episcopos, ubi fuerit opus, etiam invito Episcopo, cui clericus ille subjectus erat. An non aperte hic videmus, Primatem potestate majorem esse cæteris Episcopis? Denique Leo in epist. ad Anastas. Thessal., quæ est 84. et Gregorius lib. IV, epist. 52.

aperte docent, non esse omnes Episcopos pares potestate, sed esse alios aliis vere subjectos; et inde S. Leo recte deducit, ad unam Petri Sedem universalis Ecclesiæ regimen pertinere.

Septima ratio ex propagatione Ecclesiæ sumi potest. Nam Ecclesia semper crevit et crescere debet, donec in toto Mundo prædicatum sit Evangelium, ut patet Matth. XXIV: *Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo Mundo, et tunc veniet consummatio* (2). Non autem potest id fieri, nisi sit unus summus Ecclesiæ Præsul, cui sollicitudo incumbat totius hujus corporis conservandi, et propagandi: nam nemo debet prædicare, nisi mittatur. Rom. X: *Quomodo prædicabunt nisi mittantur* (3)? Mittere autem in alienas provincias non est Episcoporum particularium: illi enim habent suos certos fines Episcopatus sui, extra quos nullum jus habent, nec ad eos pertinet cura, nisi tuendi gregis sibi assignati.

Quocirca in historiis Magdeburgensium vix invenimus Ecclesiam propagatam post Apostolorum tempora per alios, quam per eos quos in opus Dei miserant Romani Pontifices. Germanos convertit S. Bonifacius a Papa Gregorio II missus. Francos S. Kilianus missus a Papa Conone. Anglos Augustinus a Papa Gregorio I. destinatus. Innocent. vero I. in epist. 1. constanter affirmat, per omnem Hispaniam, Galliam, Africam, Ecclesias esse fundatas per eos, quos Petrus aut ejus successores in hoc opus miserant.

Octava ratio ducitur ex unitate Fidei. Necessesse est enim, ut omnes Fideles idem omnino sentiant in rebus Fidei: *Est enim unus Deus, una Fides, unum Baptisma* (4), Ephes. IV, at una Fides in Ecclesia esse non potest, si non sit unus summus Judex, cui omnes acquiescere teneantur. Quod certe satis aperte docet, quando nulla esset alia ratio, dissensio ipsa Lutheranorum, quos videmus, quia non habent unum, cui omnes judicium suum subijcere teneantur, in mille sectas esse divisos, cum tamen omnes ab uno Luthero descenderint: neque adhuc potuisse unum Concilium cogere, in quo omnes convenirent. Sed et apertissima ratio id suadet. Cum enim multi sunt pares, vix fieri potest, ut in rebus obscuris et difficilibus ullus velit alterius judicium suo judicio anteponi.

(1) I. Timoth. V, 19. — (2) Matth. XXIV, 14. — (3) Rom. X, 15. — (4) Eph. IV, 5.

Respondent Magdeburgenses Centur. I, lib. II, cap. 7. col. 522. et sequent., posse conservari unitatem Fidei per consociationem multarum Ecclesiarum, quæ se invicem juvent, et per literas inter se agani de questionibus Fidei. Verum id certe non sufficit: nam ad unitatem Fidei conservandam, non sat est consilium; imperium requiritur: quid enim fiet, si Episcopus errans nolit scribere ad alios, vel si postquam scripserit, nolit consilium aliorum sequi? Nonne ipse Illyricus a collegis admonitus, ut Manicheum errorem de peccato originis, a se iterum excitatum ab inferis, retractaret, nunquam adduci potuit, ut vel patienter eos audiret? Et si ista consociatio tam efficax est; cur pacem et concordiam non efficit tandem aliquando inter molles et rigidos Lutheranos?

Dices: terminabuntur questiones a Concilio generali: omnes enim majori parti Episcoporum acquiescent. At etiam in Concilio generali major pars potest errare, si auctoritas desit summi Pastoris, ut experimento comprobatum est Ariminensis et Ephesini II Concilii. Adde, quod non semper cogi possunt Concilia generalia: primis enim 300 annis, nullum fieri potuit generale Concilium, et tamen plurimæ tunc hæreses exstiterunt.

Superest ut objectiones eorum diluamus. Ac primum objicit Calvinus in Instit. lib. IV, cap. 20. §. 7. locum Evangelii Luc. XXII, ubi sic legitur: *Facta est contentio inter eos, quis eorum videretur esse major? Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eorum; vos autem non sic* (1). Ubi Calvinus: «Hanc variam eorum ambitionem, inquit, ut compesceret Dominus, eorum ministerium non esse regnis simile docuit, in quibus inter ceteros unus eminet.»

Respondeo: tum hoc loco, tum Matth. XX, Dominum non removisse Monarchiam ab Ecclesia, sed potius eam instituisse, atque admonuisse diversam esse a Monarchia civili gentium. Primum enim non ait Dominus: *Vos non prævidebitis ullo modo, sed non sic ut Reges gentium*. Qui autem dicit: *Tu non sic prævertis ut ille*, id significat, *prævertis quidem, sed aliter quam ille*. Deinde, nonne clare hoc loco subjungitur: *Qui major est in vobis, fiat sicut junior, et præcessor*, Græce *ἡγούμενος*, id est, Dux et Princeps: *sicut mini-*

strator? unus igitur erat a Domino dux designatus.

Denique, exemplo suo rem declaravit: *Sicut ego, inquit, non veni ministrari, sed ministrare*. Et: *Ego in medio vestrum sum, sicut qui ministrat*. Et tamen de se dicit, Jo. XIII: *Vocatis me magister et Dominus, et bene dicitis, sum etenim* (2). Sicut ergo Christus non dominabatur, nec præerat sicut Reges gentium, sed ministrabat et laborabat, et tamen vere præerat, imo et Dominus erat: ita quoque vult, unum ex suis vere præesse, sed absque libidine dominandi, qualis est in Regibus gentium, qui tyranni sunt plerumque, imperantque subjectis ut servis, et omnia referunt ad suum commodum et gloriam. Vult enim suum Vicarium præesse Ecclesie ut pastorem et patrem, qui non lucrum et honorem quærat, sed commodum subjectorum; et ideo præter ceteros laboret et serviat omnium utilitati.

Præterea Reges gentium, etiam illi qui tyranni non sunt, ita regna sua administrant, ut propriam hereditatem quam filiis derelinquant: at Prælati Ecclesie non sic; non enim Reges, sed Vicarii sunt, non patresfamilias, sed œconomi. Hinc Bernardus lib. III de consider.: «Quid, inquit, præesse non negas, et dominari vetas? plane sic, quasi non bene præsit qui præest in sollicitudine: præsis ut provideas, ut consulas, ut procures, ut serves: præsis ut prosis, præsis ut fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam.»

Secunda objectio Calvinii in Instit. lib. IV, cap. 6. §. 1. talis est. Ad Ephes. IV delineavit nobis Apostolus totam Ecclesiasticam hierarchiam, quam Christus post ascensionem suam in terris reliquit: ibi autem nusquam est mentio unius Capituli, sed multis in commune traditur Ecclesie regimen. Sic enim ait: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, et Doctores* (3). Et non dixit: *primum quidem unum summum Pontificem, deinde Episcopos, Pastores etc.*

Item: *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, unum corpus, et unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestre, unus Dominus, una Fides*, et non dixit: *Unus Pontifex Maximus, qui Ecclesiam in unitate contineat.* Et ibidem: *Unicuique nostrum*

data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Et non dixit: *Unus data est plenitudo potestatis, et ut vices Christi gerat, sed data est, inquit, singulis sua portio.*

Respondeo: Pontificatum summum discrete positum ab Apostolo in illis verbis: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos: et clarior I. Corint. XII, ubi ait: Et ipse posuit in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas* (1). Siquidem summa potestas Ecclesiastica non solum data est Petro, sed etiam aliis Apostolis: omnes enim poterant dicere illud Pauli: *Instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum*, II. Cor. XI (2), sed Petro data est ut ordinario Pastori, cui peritæta succederetur, aliis vero tanquam Delegatis, quibus non succederetur. Fuit enim in illis Ecclesie primordiis necessarium ad Fidem toto Orbe terrarum celeriter disseminandam, ut primis prædicatoribus, et Ecclesiarum fundatoribus summa potestas et libertas concederetur: mortuis autem Apostolis, Apostolica auctoritas in solo Petri successore permansit; nullus enim Episcopus præter Romanum sollicitudinem habuit unquam omnium Ecclesiarum, et solus ipse vocatus est ab omnibus Apostolicus Pontifex, et Sedes ejus Apostolica simpliciter, et per autonomasiam, et munus ejus Apostolatus. Cujus rei pauca quædam testimonia subjiciemus.

Hieronymus in epist. 2. ad Damas. de nom. hypost.: «Qui Apostolos, inquit, honore sequeris, sequaris et merito.» Et lib. II cont. Ruffin. «Miror, inquit, quomodo Episcopi receperint, quod Sedes Apostolica condemnavit.» Et in epist. plur. Episcoporum. Gallor. ad Leonem, quæ est inter epistolæ Leonis 52: «Det, inquit, Apostolatus vester nostræ veniam tarditati.» Et in fine epistolæ: «Ora pro me Domine beatissime, merito et Apostolico honore venerande Papa.» Item: «Apostolatuum vestrum in Domino venero et saluto.» Augustinus epist. 162. «In Romana Ecclesia semper Apostolicæ Cathedræ viguit principatus.»

Denique (ut omittam infinita similia) Concilium Chalcedonense in epist. ad Leonem, quæ habetur post III act.: «Et post hæc omnia, inquit, insuper et contra ipsum cui vineæ custodia a Salvatore commissa est, extendit insaniam, id est, contra tuam quoque Apostolicam sanctitatem.» Hinc B.

Bernardus lib. III de Consider. cir. init. loquens de Apostolis omnibus, de quibus dicitur, Psalm. XLIV: *Constituit eos principes super omnem terram* (3), ait Eugenio Pape: «Eis tu successisti in hereditatem: ita tu hæres, et Orbis hæreditas.» Et infra, hunc ipsum locum: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos*, intelligit de Pontificia auctoritate.

Potest etiam responderi: Apostolum hoc loco non delineasse hierarchiam Ecclesie, sed tantum enumerasse varia dona, quæ sunt in Ecclesia. Primum enim posuit *Apostolos*, id est, eos qui primi a Deo missi sunt. Secundo *Prophetas*, id est, qui futura prædicant, ut exponunt Chrysostomus, Œcumenius, Theophylactus. Tertio, *Evangelistas*, id est, eos qui Evangelia scripserunt, ut exponunt Œcumenius, et Theophylactus. Ultimo, *Pastores et Doctores*, quo uno verbo significavit confuse totam hierarchiam ministrorum Ecclesie. Et I. Corinth. XII addidit genera linguarum, orationes, et alia, quæ non Ecclesiastica ministeria, sed Spiritus sancti charismata sunt.

Ad illud autem, de uno corpore, uno spiritu, una Fide, uno Deo, in quibus non est annumeratus unus Papa; respondeo: unum Papam in illis verbis esse comprehensum: *Unum corpus, et unus spiritus*: ut enim in corpore naturali ideo servatur unitas membrorum, quia omnia parent capiti; ita quoque tunc in Ecclesia servatur unitas, cum omnes obediunt uni.

Et quamquam Caput Ecclesie totus est Christus: tamen quia ipse a militante Ecclesia abest secundum visibilem præsentiam, exigitur necessario unus aliquis Christi loco, qui visibilem hanc Ecclesiam in unitate contineat. Quare Optatus lib. II Petrum Caput appellat, et unitatem Ecclesie in eo ponit, ut omnes cohæreant cum isto Capite. Joannes quoque Chrysostomus hom. 55. in Mat. ita loquitur de Ecclesia: «Cujus pastor et Caput piscator homo atque ignobilis etc.»

Ad illud de plenitudine potestatis, respondeo: summum Pontificem, si conferatur cum Christo, non habere plenitudinem potestatis, sed tantum suam quamdam portionem, secundum mensuram donationis Christi; Christus enim regit omnem Ecclesiam, quæ est in celo, in purgatorio, in terris, et quæ fuit ab initio Mundi, et erit usque ad

(1) Luc. XXII, 24 et seq. — (2) Joan. XIII, 13. — (3) Eph. IV, 11 et 3.

(1) I. Cor. XII, 28. — (2) II. Cor. XI, 28. — (3) Psal. XLIV, 17.

finem : ac præfere pro arbitrio potest leges condere, Sacramenta instituire, gratiam tribuere, etiam sine Sacramentis.

At Papa solum regit eam Ecclesiæ partem quæ est in terris, dum ipse vivit, nec potest leges Christi mutare, aut Sacramenta instituire, aut peccata sine Sacramento remittere. Si tamen summus Pontifex cum Episcopis cæteris comparatur, merito habere dicitur plenitudinem potestatis, quia cæteri definitas habent regiones quibus præsent, definitam etiam potestatem : ipse vero toti orbi Christiano præpositus est, et totam ac plenam habet eam potestatem, quam Christus ad Ecclesiæ utilitatem in terris reliquit.

Tertia objectio est Calvinii lib. IV Instit. cap. 6. §. 9. ubi hoc argumento utitur : *Christus est Caput Ecclesiæ* (1), Ephes. IV, igitur injuriam facit Christo qui aliud Caput nominat.

Respondeo : nullam fieri injuriam Christo ex eo quod Papa sit Caput Ecclesiæ, imo potius gloriam ejus augeri. Non enim asserimus, Papam Caput Ecclesiæ esse cum Christo, sed sub Christo, ut ejus ministrum et Vicarium : non autem fit injuria Regi, si dicatur Prorox esse caput regni sub Rege, quin potius augetur ejus gloria ; omnes enim qui audiunt Prorogem esse caput sub Rege, mox cogitant, Regem esse caput nobiliori modo.

Adde, quod in Scriptura Christus ipse, qui de se ait : *Ego sum lux mundi*, Jo. VIII, idem dixit Matth. V Apostolis : *Vos estis lux Mundi*, nec tamen sibi ipse injuriam fecit. Et Apostolus qui dixit : *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus*, I. Cor. idem dixit : *Superedificati super fundamentum Apostolorum et Prophetarum*. Ephes. II et cum Christus sit *Pastor et Episcopus animarum nostrarum*, I. Pet. II : et *Apostolus confessionis nostræ*. Heb. III : et *vir Propheta*, Luc. ult. : et *doctor justitiæ*, Joel. II (2), tamen non fecit illi injuriam Paulus cum Ephes. IV scripsit, in Ecclesia esse Apostolos, Prophetas, Pastores et Doctores. Denique est nomen augustius quam Dei ? et tamen non semel in Scripturis homines dicuntur Dii sine ulla injuria veri Dei. Psalm. LXXXI : *Ego dixi, Dii estis* (3). Cur ergo injuria erit Christo Capiti

Ecclesiæ, si alius quidam sub ipso dicatur etiam Caput ?

At, inquirunt, nusquam Ecclesia dicitur corpus Petri, aut Papæ, sed Christi. Respondeo : ejus rei causam esse, quod solus Christus sit Caput principale et perpetuum totius Ecclesiæ ; ut enim regnum non dicitur esse Prorogis, sed Regis, et domus non est Æconomi, sed domini : sic Ecclesia non est corpus Petri aut Papæ, qui solum ad tempus, et alterius loco eam gubernat, sed Christi, qui propria auctoritate, et perpetuo illam regit.

Præterea cum dicitur Ecclesia corpus Christi, vox illa Christi potest commode referri, non tam ad Christum ut Caput, quam ad eundem Christum ut hypostasim ejus corporis, quemadmodum cum dicimus, illic jacet corpus Petri, illic Pauli, non significamus Petrum aut Paulum esse corpora, sed personas quarum illa sunt corpora. Christus enim non modo Caput est Ecclesiæ, sed est ipse quasi magnum quoddam corpus ex multis et variis membris constans. Annotavit id S. Augustinus lib. I de peccat. mer. et remiss. cap. 34. ex eo quod Apostolus, I. Corinth. XII, cum ait : *Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa, omnia autem membra cum sint multa, unum corpus sunt ; non addit, ita et Christi corpus, sed, ita et Christus* (4). Jam igitur Ecclesia corpus est Christi, non Petri, quia Christus tanquam corporis hujus hypostasis omnia membra sustentat, et omnia in omnibus operatur ; per oculum videt, per aures audit, ipse est enim qui per doctorem docet, per ministrum baptizat, per omnes denique omnia facit ; quod certe nec in Petrum, nec in ullum alium hominem convenit.

Objectio quarta est Theodori Bezae, qui in confess., cap. 5, art. 5. Deum solum oneri totius Ecclesiæ regendæ parem esse posse dicit ; proinde rem impossibilem a nobis affirmari, cum summo Pontifici totius Ecclesiæ regimen committimus. Quod idem ante Lutherus in lib. de potest. Papæ scriptum reliquit, eique assensus est libellus de primatu Papæ, in Synodo Smalchaldica conscriptus.

Respondeo : fieri non posse sine miraculo, ut unus homo solus totam Ecclesiam per se regat, neque id ullus Catholicorum docet :

ut autem unus per multos sibi subjectos ministros et pastores id faciat, non modo possibile, sed etiam utile et commodum esse censemus. Nam in primis, nonne II. Cor. XI Apostolus dicit se habuisse *solicitudinem omnium Ecclesiarum* (1) ? neque loquitur solum de omnibus Ecclesiis quas ipse plantaverat, sed de omnibus simpliciter. Nam Chrysostomus in hunc locum scribit, Paulum totius Orbis terræ curam gessisse : et idem probari posset ex epist. ad Rom. et ad Coloss. et ad Hebr. scribit enim ad eos quibus non prædicaverat, et quos tamen ad curam suam pertinere arbitrabatur.

Et quamquam Apostoli inter se distribuissent quibus peculiari studio verbum Domini prædicarent : non tamen propterea unus provincie finibus sollicitudinem suam concludebant, sed unusquisque eorum ita totius Ecclesiæ curam gerebat, ac si ad se solum ea cura pertineret.

Deinde multi Principes sæculares habuerunt a Deo regna amplissima, et certe majora quam nunc sit orbis Christianus universus, quæ nisi administrare potuissent, data eis a Deo nunquam fuissent. Exempla habemus in Nabuchodonosor, de quo Daniel II hoc modo legimus : *Tu Rex Regum es, et Deus cæli regnum et fortitudinem et imperium dedit tibi, et omnia in quibus habitant filii hominum, et sub ditione tua universa constituit*. Item de Cyro Isaia XLV : *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus gentes, et dorsa regum vertam etc.* (2)

Quam amplum autem fuerit hoc regnum, patet ex cap. I Esther, ubi dicitur regnasse Rex Persarum Assuerus super 127 provincias ab India usque ad Æthiopiæ. De Augusto legimus Lucæ II : *Exiit edictum a Cesare Augusto, ut describeretur universus Orbis* (3). Et certe paucum feliciter administratus est Orbis terrarum, quam temporibus Augusti. Quod autem regnum ejus a Deo preparatum fuerit, ut facilius Evangelium per totum Mundum deferretur ; scribunt Eusebius lib. III, cap. 9. de demonstr. Ev. et Leo serm. 1. de sanctis Petro et Paulo.

Cum igitur Deus totum fere Orbem terrarum unius hominis imperio parere voluerit, cur non potuit etiam Ecclesiam universam unius hominis prudentiæ ac sollicitudini commendare ? præsertim cum facilius sit gu-

bernatio Ecclesiastica, quam politica et Reges illi non alia præsidia haberent, quam humanam prudentiam et generalem Dei providentiam : Pontifex autem noster habeat supernaturale lumen Fidei, Scripturas sacras, cœlestia Sacramenta, et particularem divini Spiritus assistentiam.

Adde, quod longe difficilior est Democratia, vel Aristocratia in Ecclesia, quam Monarchia. Nam Democratia Ecclesiæ non talis esset qualis erat Romanorum, vel Atheniensium, ubi solum dominabantur homines unius civitatis, qui non difficulter in unum convenire, et ad plura suffragia statueri poterant quidquid volebant : in Ecclesia enim si popularis gubernatio esset, omnes Christiani totius Mundi quilibet suffragii jus haberent ; quis autem posset congregare omnes Christianos ad aliquod commune toti Ecclesiæ statuendum ?

Pari ratione Aristocratia Ecclesiæ non esset talis, qualis nunc est Venetorum, in qua soli Patricii unius urbis dominantur, qui facile congregari et decernere possunt quod volunt : sed esset talis qualis nunquam fuit ; in qua videlicet omnes Magistratus totius Mundi, id est, omnes Episcopi et Presbyteri totius Orbis Christiani æquale jus gubernationis haberent, quos etiam congregare, ad difficiilimum, aut impossibile sine divino miraculo esset.

Objectio quinta ejus libelli est, quem de primatu Papæ in Synodo Smalchaldica Lutherani cederunt. Paulus, inquit, I. Cor. III ministros omnes exæquat, et Ecclesiam super ministros esse docet, cum ait : omnia vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas.

Respondeo : me non esse tam acutum, ut vim hujus argumenti percipiam. Nam si propterea exæquantur ministri, quia simul numerantur, cum dicitur, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas : pares quoque erunt Duces, Consules, Imperatores, quia Chrysostomus hom. 83 in Matth. ait : « Si Dux quispiam, si Consul, si is qui diademate ornatur, indigne adeat, cohibe et coercet etc. » Neque sequitur, Ecclesiam auctoritate et potestate esse supra ministros, quia sunt instituti propter Ecclesiæ utilitatem, quod illis verbis Paulus significavit *Omnia vestra sunt* : alioqui et pueri pædagogos regerent, et populi Regibus auctoritate præstarent, quia

(1) Eph. IV, 15. — (2) Joan. VIII, 12; Matth. V, 14; I. Cor. III, 11; Eph. II, 20; I. Petr. II, 25; Hebr. III, 1; Luc. XXIV, 19; Joel II, 23. — (3) Psal. LXXXI, 6. — (4) I. Cor. XII, 12.

(1) II. Cor. XI, 28. — (2) Dan. II, 37; Isaï. XLV, 1. — (3) Luc. II, 1.

sunt pædagogii propter pueros, et Reges propter populos, non contra.

Objectio sexta est in eodem libello : Christus omnes Apostolos pariter misit, cum ait, Jo. XX : *Ego mitto vos* (1), non igitur unum cæteris præpositum.

Respondeo : illis verbis non esse unum aliis præpositum, sed non deesse alia loca, quibus unus aliis præponatur. Certe Jo. XXI uni dicitur : *Pasce oves meas* (2).

Ultimo obijciunt alii : si Mundus debet gubernari ab uno in iis quæ ad religionem pertinent; utile etiam esset, ut regeretur ab uno in iis quæ ad politicum ordinem spectant : at hoc neque factum est unquam, neque expedit ut fiat; ut enim docet Augustinus lib. IV de Civit. Dei, cap. 45. : « Felicitioribus sic rebus humanis, omnia regna essent parva, et concordii vicinitate lætania. »

Respondeo : non esse eandem rationem politici et Ecclesiastici regiminis. Siquidem Orbis terrarum non necessario debet esse unum regnum; proinde non necessario postulat unum qui omnibus præsit : at Ecclesia tota unum est regnum, una civitas, una domus, et ideo ab uno tota regi debet. Cujus differentie illa est ratio, quod ad conservationem politicorum regnorum non necessario requiratur, ut omnes provincie servent easdem leges civiles, et eosdem ritus : possunt enim pro locorum et personarum varietate diversis uti legibus et institutis; et ideo non requiritur unus, qui omnes in unitate contineat. Ad conservationem vero Ecclesie necesse est, ut omnes conveniant in eadem Fide, iisdem Sacramentis, iisdemque præceptis divinitus traditis; quod sane fieri non potest, nisi sint unus populus, et ab uno in unitate contineantur.

Utrum autem expediret, omnes provincias Mundi ab uno summo Rege gubernari in rebus politicis, quamvis id non sit necesse, posset esse questio. Mihi tamen omnino expedire videtur, si possit eo perveniri sine iniustitia et bellicis cladibus : præsertim si summus Monarcha sub se haberet non Vicarios et Præreges, sed veros Principes, quomodo summus Pontifex sub se habet Episcopos.

Quia tamen non videtur posse fieri talis Monarchia, nisi adhibita magna vi et multis ac magnis bellis; ideo recte B. Augustinus

dicit, feliciores fore res humanas, si essent ubique parva regna concordii vicinitate lætania, quam si unusquisque Regum per fas et nefas imperium suum extendere et propagare contendat. Adde, quod S. Augustinus probat quidem parva regna, sed non negat utile futuram, si parvis istis Regibus unus aliquis summus Imperator præsit; quin potius id affirmare videtur, cum ait, parva illa regna concordii vicinitate lætania esse debere, quemadmodum multæ domus se habent in civitate : constat enim, unum esse cui omnes domus parent, tametsi quælibet suum proprium habet patremfamilias.

CAPUT X.

Proponitur tertia questio, et probatur Petri Monarchia ex loco Evangelii, Matth. XVI.

Explicatum est hactenus, et satis diligenter, ni fallor, probatum, Monarchiam esse optimum regimen, et ejusmodi regimen in Ecclesia Christi esse debere. Restat nunc questio tertia : fueritne Apostolus Petrus Ecclesie totius Caput et Princeps loco Christi ab ipso Christo constitutus?

Hæretici omnes, quos initio citavimus, diserte hoc negant : Catholici e contrario, quos citavimus, id affirmant. Est enim revera non simplex error, sed pernicioza hæresis, negare B. Petri primatum a Christo institutum. Eum nos triplici ratione et via confirmare aggredimur. Primum ex duobus locis Evangelii, in quorum altero promittitur, in altero exhibetur. Deinde ex plurimis B. Petri privilegiis ac prærogativis. Postremo ex apertissimis Græcorum et Latinorum veterum testimonis.

Ac ut a primo incipiamus, prior locus est, Matth. XVI, ubi sic legimus : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et tibi dabo claves regni caelorum, et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis* (3). Quorum verborum planus et obvius sensus est, ut intelligamus, sub duabus metaphoris promissum

sum Petro totius Ecclesie principatum. Prior metaphora est fundamenti ac ædificii : quod enim est in ædificio fundamentum, id est in corpore caput, in civitate Rector, Rex in regno, paterfamilias in domo. Posterior est clavium : cui enim traduntur claves civitatis, ille instituitur Rex, vel certe Gubernator civitatis, qui quos vult admittit, quos vult excludit.

Verum hæretici totum hunc locum miris modis depravant : nam nec Petrum per petram intelligi volunt; nec Petro claves esse promissas concedunt; nec per metaphoras fundamenti et clavium summam potestatem Ecclesiasticam significatam esse sibi persuadere possunt.

Questiones igitur quatuor nobis explicandæ sunt. Prima : an Petrus sit illa petra, super quam fundatur Ecclesia. Secunda : an esse fundamentum sit esse Gubernatorem totius Ecclesie. Tertia : an Petrus sit ille cui dantur claves. Quarta : an per claves intelligatur potestas plena Ecclesiam gubernandi.

De prima questione quatuor sententiæ sunt. Prima Catholicorum communis, petram illam esse Petrum, id est, illam personam quæ dicebatur Petrus; non tamen ut persona erat particularis, sed ut Pastor et Caput Ecclesie. Secunda est Erasmi in hunc locum, omnem hominem Fidelem esse hanc petram. Tertia Calvini lib. IV Instit. cap. 6, §. 6. petram illam esse Christum. Quarta Lutheri lib. de potest. Papæ, et Centuriatorum lib. I. Centur. I, cap. 4, col. 175. et lib. I Smalchaldici de primatu Papæ, Fidem seu Fidei confessionem esse petram, de qua Dominus hoc loco loquitur.

Prima sententia, quæ verissima est, primum ex ipso textu aperte deducitur. Nam illud pronomen, *Hanc*, cum dicitur *Et super hanc petram*, demonstrat aliquam petram, de qua paulo ante Dominus sit locutus : proxime autem Dominus Petrum vocaverat petram; Syriace enim loquebatur, et Syriaca lingua Petrus dicitur Cephas, ut habemus Jo. I, Cephas autem petram significat, ut Hieronymus docet in cap. II ad Galat. et res certissima est : nam ubicumque in textu Hebræo est *פֶּטְרָא*, id est, petra, in Syriaco est Cepha; quin etiam *בֵּיטָא*, Hebraice saxum seu rupem significat : ubi enim Hierem. IV legimus, *ascenderant rupes* (1), in Hebræo est, *בֵּיטָאִים עלו*.

Dixit ergo Dominus : Tu es Cepha, et super hoc Cepha : vel Latine *Tu es petra et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*; ex quo sequitur, illud *hanc* non posse referri nisi ad Petrum, qui eo loco vocatus est petra.

At cur Latinus Interpres non vertit : *Tu es petra, et super hanc petram*? Quod Græcum codicem sit secutus : non enim vertit ex Syriaco, sed ex Græco, in quo legimus, *ὁ εἶς Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κυρίου*, causa est, quoniam cum apud Græcos tam *πέτρος* quam *πέτρα* significet lapidem. visum est Interpreti commodius homini nomen masculinum quam femininum tribuere. Deinde vero ad explicandam metaphoram, secundo loco non voluit dicere, *ἐπὶ τῇ πέτρᾳ*, quod fuisset ambiguum, sed *ἐπὶ τῇ πέτρᾳ*, quod nihil aliud quam saxum significat.

Accedat consensus Ecclesie totius, et Græcorum ac Latinorum Patrum : totum Chalcedonense Concilium 630 Patrum act. III, appellat Petrum petram et crepidinem Ecclesie Catholice. Item in Ecclesia canuntur hodie omnium ore, et cantati sunt a 1200 annis illi versus B. Ambrosii in hymno laudum diei dominici : *Hoc ipsa petra Ecclesie canente culpam diluit*. Testatur enim B. Augustinus lib. I retract. cap. 21. jam suo tempore cæptum cani ex versibus Ambrosii, Petrum esse petram, super quam Dominus Ecclesiam ædificavit.

Præterea ex Patribus Græcis Origenes ho. 5. in Exod. « Vide, inquit, magno illi Ecclesie fundamento et petræ solidissime, super quam Christus fundavit Ecclesiam, quid dicitur a Domino : modicæ fidei, quare dubitasti? »

Athanasius in epist. ad Felicem, quam scripsit nomine suo et Synodi Alexandrinæ : « Tu es, inquit, Petrus, et super fundamentum tuum Ecclesie columna; id est, Episcopi, sunt confirmata etc. » Eleganter Athanasius Petrum facit fundamentum, quo nuntantur Episcopi super quod ut columnas totum ædificium collocatur.

Basilus lib. II in Eunom. : « Petrus, inquit, propter Fidei excellentiam Ecclesie ædificationem in seipsum suscepit. » Gregorius Nazianzenus in Orat. de moderat. servan. in disputat. : « Petrus, inquit, petra

(1) Joan. XX, 21. — (2) Joan. XXI, 17. — (3) Matth. XVI, 18.

(1) Jerom. IV, 29.

vocatur, atque Ecclesie fundamenta fidei suae credita habet. » Epiphanius in Ancor. : « Dominus, inquit, constituit Petrum primum Apostolorum petram firmam, super quam Ecclesia Dei aedificata est. »

Chrysostomus hom. 53. in Matth. : « Dominus ait, inquit, tu es Petrus, et ego super te aedificabo Ecclesiam meam. » Et hom. 4. in cap. VI Isaia : « Quid autem, inquit, Petrus, basis Ecclesiae; ille vehemens amator Christi; ille sermone indoctus et Rhetorum victor; ille imperitus qui tamen Philosophis obturavit os; ille qui Graecanicam sapientiam non aliter, quam araneorum telam dissolvit; ille qui sageram misit in mare, et piscatus est Orbem? » Cyrillus lib. II, cap. 12. in Jo. « Nec Simon fore jam nomen illi, sed Petrus, praedicit : vocabulo ipso commode significans, quod in eo tanquam in petra, lapideque firmissimo suam esset aedificaturus Ecclesiam. »

Psellus in cap. V Cant. in illud : *Crura ejus sicut columnae marmoreae* (1) : « Per crura, inquit, Petrum intellige Apostolorum Principem, super quem Dominus in Evangelio se Ecclesiam suam aedificaturum promissit. » Habentur Commentaria Pselli in Commentariis Theodoretii in Cantic. Theophylactus in cap. XXII Luc. : « Post me, inquit, Ecclesiae petra es, et fundamentum. » Euthymius in cap. XVI Matth. : « Te ponam, inquit, fundamentum credentium, aedificabo super te Ecclesiam meam. »

Ex Latinis Tertullianus lib. de praescrip. cap. 22 : « Latuit, inquit, aliquid Petrum, aedificandae Ecclesiae petram dictum? » Cyprianus in epist. ad Quintum : « Petrus quem primum Dominus elegit et super eum aedificavit Ecclesiam suam » : similia passim repetit.

Hilarius in cap. XVI Matth. : « O in nuncupatione novi nominis felix Ecclesiae fundamentum, dignaque aedificatione illius petra, quae inferorum leges dissolverit. O beatus caeli janitor etc. » Hic tamen ad marginem annotavit Erasmus : « Fides Ecclesiae fundamentum; » quasi Fidei sit nomen mutatum, et non Simoni, et Fides sit beatus caeli janitor. Quid quod Hilarius hoc loco Fidem ne nominavit quidem? Ambrosius serm. 47 : « Denique, inquit, pro soliditate devotionis Ecclesiarum petra dicitur, sicut ait Dominus: Tu es Petrus etc. Petra enim dicitur eo quod

primus in actionibus Fidei fundamenta posuerit, et saxum immobile totius operis Christiani compagem molemque contineat. »

Hieronymus in cap. XVI Matth. : « Secundum metaphoram petrae, recte dicitur ei, aedificabo Ecclesiam meam super te. » Et in epist. ad Damas. de nom. hypost., de Sede Petri loquens : « Super illam petram, inquit, aedificatam Ecclesiam scio. »

Augustinus in Psal. contra partem Donati : « Numerate sacerdotes vel ab ipsa Petri Sede : ipsa est petra quam non vincunt superbae inferorum portae. » Ubi nota, tam Hieronymum quam Augustinum, non tam Petrum quam ejus Sedem vocare petram, super quam fundatur Ecclesia, et contra quam non prevalent portae inferorum, quia Petrus est petra, non ut particularis homo, sed ut Pontifex. Idem Augustinus serm. 43. de Sanctis : « Petrum itaque fundamentum Ecclesiae Dominus nominavit; et ideo digne fundamentum hoc Ecclesia colit, supra quod Ecclesiastici aedificii altitudo consurgit. »

Maximus serm. 4. de SS. Petro et Paulo : « Per Christum Petrus factus est petra, dicente ei Domino : Tu es Petrus, et super hanc petram etc. » Paulinus epist. 4 ad Severum : « Petra est Christus, sed etiam discipulo suo hujus vocabuli gratiam non negavit, cui ait : Super hanc petram etc. »

Leo serm. 2. de annivers. Assumpt. suae ad Pontif. die : « Manet ergo dispositio Veritatis, et B. Petrus in accepta fortitudine petrae perseverans, suscepta Ecclesiae gubernacula non reliquit. Sic enim praeter ceteris est ordinatus, ut dum petra dicitur, dum fundamentum pronuntiatur, dum regni caelorum janitor constituitur; qualis ipsi cum Christo esset societas, per ipsa appellationum mysteria nosceremus. » Gregorius lib. VI, epist. 37. ad Eulogium : « Quis nesciat, sanctam Ecclesiam in Apostolorum Principis soliditate firmatam etc. ? »

Ex his apparet, quanta sit quorundam haereticorum impudentia. Calvinus enim loco notato dicit, se nolle Patres adducere, non quod non possit, sed quod nolit de re tam clara disceptando molestus esse Lectoribus. Erasmus autem in hunc locum Matthaei miratur, aliquos fuisse qui hunc locum ad Romanam Ecclesiam detorsissent, nititurque excusare Cyprianum et Hieronymum, quod dixerint, super Petrum fundatam esse Eccle-

siam, quasi hoc sit paradoxum inauditum; cum tamen omnes Patres id doceant, et plurimi recentiores tam Theologi, quam Canonistae, neonon antiquissimi Pontifices, Clemens, Anacletus, Marcellus, Pius, Julius, et alii, quos omisi, tum gratia brevitatis, tum quia ab adversariis non recipiuntur.

Excusamus nunc secundam opinionem quae est Erasmi. Probat Erasmus nomine *Petra*, intelligi omnes Fideles, ex Origene, qui tract. 1. in Matth. hunc locum exponens, sic ait : « Petra est omnis qui imitator est Christi, et super omni ejusmodi petra aedificatur Ecclesia Dei. In singulis enim quibusque perfectis, qui habent in se congregacionem verborum et operum, et sensum omnium, consistit Ecclesia, cui portae non prevalent inferorum. »

At Origenes allegorice exponit hunc locum, non litteraliter ut Erasmus somniat : ad litteram autem exposuit in loco supra citato. Et sane ad litteram non posse hunc locum intelligi de omnibus Fidelibus, patet ex eo quod Dominus, ut de solo Petro se loqui indicaret, descripsit illum multis modis : vocavit enim eum Simonem, quod erat illi nomen a parentibus impositum, et addidit nomen patris, vocans eum Filium Jonae seu Joannis, ut distingueret a Simone fratre Thaddaei : *Beatus es*, inquit, *Simon Barjona* : addidit etiam nomen Petri, quod ipse illi diderat : usus est praeterea pronominiibus certam personam designantibus, dicens : *Ego dico tibi, quia tu es Petrus etc.* Si ergo adhuc licet asserere, nihil hinc Petro peculiare esse collatum, vel promissum, quod non aliis omnibus, certe omnia loca Scripturae depravari poterunt.

Deinde, si omnes Fideles sunt ista petra, super quam fundatur Ecclesia; omnes erunt fundamentum : si omnes fundamentum, ubi erunt parietes et tectum hujus aedificii? quemadmodum si totum corpus oculus, ubi auditus? ubi caetera membra? I Corin. XII. Adde, quod ibidem Erasmus absurdum esse censet, super hominem Petrum aedificari Ecclesiam : quomodo igitur super singulos Fideles aedificabitur? nonne caeteri quoque homines sunt?

Jam tertia explicatio Calvinii est, qui etsi paulo obscurius loquatur, videtur tamen per petram Christum intelligere. At enim rem esse perspicuam, super quam petram aedifi-

cetur Ecclesia, cum Apostolus dicat I. Corin. III : *Fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus* (1).

Accedit etiam Augustinus, qui tract. ult. in Jo. : « Super hanc, inquit, petram, quam confessus es, aedificabo Ecclesiam meam. » Et serm. 13. de verb. Dom. idem habet, et lib. I Retract. cap. 21. ubi retractat quod dixerat alicubi, super Petrum aedificatam Ecclesiam, et docet super Christum potius aedificatam dici debere, et sic intelligendum hunc locum de quo agimus.

Nemo dubitat, quin Christus sit petra, et primum fundamentum Ecclesiae, et quod etiam ex hoc loco id aliquo modo colligitur : nam si Petrus est fundamentum Ecclesiae loco Christi, multo magis Christus est fundamentum. At nihilominus sensus proprius, et ut sic loquar, immediatus et litteralis est, super Petrum aedificandam Ecclesiam : id quod praeter rationes supra allatas, probatur propriis argumentis.

Primo pronomen *Hanc* non potest referri ad Christum petram, sed ad Petrum petram; debet enim referri ad aliquid proximum, non ad remotum : proxime autem dictum fuerat non Christo, sed Petro : *Tu es Cephas*, id est, *petra*. Deinde licet Christus dici possit petra, tamen hoc loco non est vocatus petra a Petro confitente, sed Christus filius Dei vivi : debet autem referri illud *Hanc* ad eum qui nominatus est petra, non ad eum qui non est appellatus hoc nomine. Item si referretur ad Christum, quorsum dictum foisset : *Ego dico tibi quia tu es Petrus?* plane frustra, nisi id quod sequitur ad Petrum referatur. Denique si ad Christum referretur, non diceret Dominus *aedificabo*, sed aedifico Ecclesiam meam : nam in se jam aedificaverat Apostolos, et discipulos multos. Dicit autem *aedificabo*, quia nondum constituerat Petrum fundamentum, sed post resurrectionem suam id facturus erat.

Ad argumentum Calvinii dico : B. Paulum loqui non de quocumque, sed de primario fundamento : aliqui pugnarent secum, cum ait : *Superaedificati super fundamentum Apostolorum, et Prophetarum*, ad Ephes. II. Et Joanni etiam repugnaret, qui Apocal. XXI describit fundamenta duodecim in aedificio Ecclesiae, et explicat, per ea fundamenta Apostolos designari.

(1) I. Cor. V. 15.

(1) I. Cor. III, 11.

Ad Augustinum dico : in primis eum non reprobare nostram sententiam , sed tantum antepone re aliam . Sic enim loquitur lib. I retract. cap. 21 : « Dixi in quodam loco de Apostolo Petro, quod in eo tanquam in petra fundata sit Ecclesia, qui sensus etiam cantatur ore multorum in versibus beatissimi Ambrosii, ubi de gallo gallinaceo ait : Hoc, ipsa petra Ecclesie canente culpam diluit. Sed scio me postea sapissime sic exposuisse, ut super hunc intelligeretur quem confessus est Petrus; non enim dictum est illi : Tu es petra, sed tu es Petrus : petra autem erat Christus. Harum autem duarum sententiarum, quae sit probabilior, eligat Lector. » Hæc ille. Non igitur Augustinus putat blasphemum, ut censet Galvinus, asserere, super Petrum ædificatam esse Ecclesiam.

Addo : Augustinum ex sola ignorantia linguae Hebraeae esse deceptum. Nam argumentum ipsius est (ut hoc loco indicat) quia non est dictum : *Tu es petra, sed : Tu es Petrus.* Itaque existimavit petram, super quam ædificatur Ecclesia, non esse Petrum, quia credidit, *Cepham* non significare petram, sed aliquid a petra derivatum, ut si diceremus, petrinum vel petreum : quomodo Christianus non significat Christum, sed aliquid a Christo derivatum. Quia igitur Ecclesia super petram, non super aliquem petrinum vel petreum ædificanda est; ideo existimavit Augustinus, per illam petram intelligi non Petrum, sed Christum. At si advertisset, *Cepham* nihil aliud significare quam petram, et Dominum dixisse : *Tu es petra, et super hanc petram* : nihil dubitasset de veritate nostrae sententiae.

Quarta restat sententia, quae omnium fere Lutherianorum communis est, et veterum Patrum testimoniis confirmari posse videtur. Si quidem Hilarius lib. VI de Trinit. : « Super hanc, inquit, confessionis petram, Ecclesie ædificatio est. » Item : « Hæc Fides Ecclesie est fundamentum : per hanc Fidem infirmæ adversus eam sunt portæ inferorum : hæc Fides regni cœlestis habet claves etc. » Ambrosius lib. VI, cap. 9 in Lucam : « Fundamentum, inquit, Ecclesie Fides est » Chrysostomus hom. 55 in Matth. : « Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, id est, Fidem atque confessionem. » Eodem modo exponit hom. 83 in Matth. Item Cyrillus lib. IV de Trinit. : « Petram, inquit,

(1) Matth. XVI, 23.

hunc locum exponens, opinor nihil aliud quam inconcussum, et firmissimam discipuli Fidem vocavit. »

Addit Illyricus : si super Petrum, et non potius super Fidei confessionem fundata esset Ecclesia, continuo corruisset : Petrus enim mox incurrit in ædiculum de passione Domini, et corruit; in eodem enim cap. XVI Matth. dicitur ei : *Vade post me Satana, scandalum es mihi, quia non sapias quia Dei sumus* (1). Deinde etiam Christum tertio, nec sine magna execratione abnegavit, Matth. XXVI.

Respondeo : Fidem, sive confessionem duobus modis posse considerari : uno modo absolute secundum se, ac sine relatione ad personam Petri : altero modo eum relatione ad Petrum. Priore modo videntur velle adversarii, Fidem esse fundamentum Ecclesie, sed certe falluntur : si enim ita esset, non diceret Dominus : *Super hanc petram ædificabo, sed ædificabo, vel ædificabo Ecclesiam meam.* Jam enim multi crederent eum esse Filium Dei vivi, ut prisci Prophetae, B. Virgo, Simeon, Zacharias, Jo. Baptista, Apostoli, et discipuli ceteri.

Deinde Fides absolute sumpta, recte quidem dicitur fundamentum justificationis, et omnium virtutum : ut enim ait Augustinus Serm. 22. de verb. Apost. : « Domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, et diligendo perficitur. » At Ecclesie non proprie est fundamentum Fides; debent enim ejusdem generis esse fundamentum, et reliquum ædificium : est autem Ecclesia hominum congregatio, quasi lapidum vivorum, ut dicitur I. Petri II, debet ergo lapis qui est fundamentum, esse etiam aliquis homo, non aliqua virtus.

Denique illud pronomen *Hanc* clarissime ostendit, per petram non posse intelligi Fidem absolute : nam refertur ad petram proxime nominatam : proxime autem dictum fuerat Simoni : *Tu es petra*, non Fidei; oportet igitur posteriore modo accipere Fidem, ac dicere, non quamlibet Fidem, sed Petri Fidem, et Petri non ut hominis privati, sed ut Pastoris Ecclesie esse fundamentum. Id quod coincidit cum eo, quod haecenus diximus, Petrum esse fundamentum.

Dicitur enim Petri Fides fundamentum Ecclesie duplici ratione. Primum, quia ob meritum ejus Fidei consecutus est Petrus, ut sit fundamentum Ecclesie, ut exponunt

Hierony, Hilarius, Chrysostomus, et alii hoc loco. Secundo, quia Petrus in eo potissimum est Ecclesie fundamentum, quod cum Fides ejus defecere non possit, ipse omnes alios in Fide confirmare et sustentare debet. Sic enim ad eum Dominus ait, Lucæ XXII : *Rogavi pro te, ut non deficiat Fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos* (1).

Itaque cum ratione Fidei suæ indefectibilis Petrus sit petra firmissima, totam Ecclesiam sustentans, idem est dicere, super Petrum et super ejus Fidem Ecclesiam esse fundatam, atque hoc modo locuti sunt Patres citati. Nam S. Hilarius loco notato, postquam dixerat Petri Fidem esse fundamentum Ecclesie, et claves regni accepisse, subiungit de ipso Petro : « Supereminentem, inquit, bestie Fidei suæ confessione locum peremerit. » Et paulo post : « Hinc regni cœlorum habet claves, hinc terrena ejus judicia cœlestia sunt, etc. »

Sicut ergo dixerat, Fidem esse fundamentum et habere claves : ita nunc dicit, Petrum ratione ejus Fidei meruisse locum supereminentem, id est, ut sit caput, seu fundamentum, et habeat claves. Et ipse idem in cap. XVI Matth. clarissime dicit de Petro : « O in nuncupatione novi nominis felix Ecclesie fundamentum. »

Pari ratione Ambrosius in Luc. lib. VI, c. 9, ubi dicit, Fidem Petri esse fundamentum Ecclesie, ibidem dicit : « Etiam discipulo suo hujus vocabuli gratiam non negavit, ut et ipse sit Petrus, qui de petra habeat soliditatem constantiæ, Fidei firmitatem. »

Chrysostomus in utroque loco citato, explicans quid sit ædificari Ecclesiam super confessionem Petri, introducit Dominum sic loquentem : « Ego super te ædificabo Ecclesiam meam. »

Denique Cyrillus etiam loco citato, non eujuslibet Fidem, sed illam inconcussum et firmissimam B. Petri dicit esse fundamentum. Et lib. II, cap. 12, in Joan. scribit, Petrum ipsum esse petram, super quam fundatur Ecclesia.

Ad illud Illyrici respondeo in primis cum Hieronymo in commentario hujus capituli : Petrum, quando audivit : *Vade post me Satana*, et quando negavit Christum, nondum fuisse fundamentum. Hoc enim loco Christus ei promisit, quod post resurrectionem

suam daturus erat. Addo, Petrum non errasse circa Fidem, sed tantum aliquid ignorasse, cum audivit *Vade Satana*, et a charitate excidisse, non a Fide, quando Christum negavit. Quod in tractatu de Ecclesia suo loco docebitur.

CAPUT XI.

Quid sit super petram ædificari Ecclesiam, Matth. XVI.

Sequitur altera difficultas explicanda, quid videlicet sit super petram ædificari Ecclesiam. Et adversarii quidem parum de hoc laborant : nam cum jam negaverint, Petrum esse Ecclesie fundamentum parum referre existimant, quid significet ista ædificatio.

Catholici autem docent, hæc metaphora significari, Petro esse commissum regimen totius Ecclesie, et præcipue circa Fidem. Petræ enim fundamentali hoc est proprium, totum ædificium regere et sustentare. Atque hoc modo exponunt Patres. Chrysostomus hom. 55 in Matth. hunc locum exponens : « Ecclesie, inquit, pastorem illum constituit. » Et infra : « Hieremiam quidem uni genti, Pater : Petrum autem universo terrarum Orbi Christus præposuit. » Ambrosius, serm. 47 : « Petra, inquit, dicitur Petrus, eo quod tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagem, molemque contineat. » Gregorius lib. IV, epist. 32 : « Cunctis, inquit, Evangelium scientibus liquet, quod voce Dominica, sancto et omnium Apostolorum Principi Petro totius Ecclesie cura commissa est. Ipsi quippe dicitur : Tu es Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. »

Sed contra objici solent duo argumenta. Primum est Lutheri in lib. de potest. Papæ, ubi dicit, non valere istam consecutionem : super Petrum ædificatur Ecclesia; igitur Petrus est Rector Ecclesie. Quemadmodum recte dicitur, super Fidem ædificari Ecclesiam et tamen non sequitur; igitur est Fides Rector Ecclesie.

Respondeo : ideo nos dixisse, non proprie

(1) Luc. XXII, 32.